Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (čtvrtého senátu)

8. května 2025 *

„Řízení o předběžné otázce – Ochrana spotřebitele – Směrnice 93/13/EHS – Zneužívající ujednání ve spotřebitelských smlouvách – Článek 2 písm. b) – Pojem ‚spotřebitel‘ – Smlouva mající dvojí účel – Zemědělec, který uzavřel smlouvu o koupi zboží určeného jak pro jeho zemědělský podnik, tak pro vlastní potřebu v domácnosti – Vnitřní trh s elektřinou – Směrnice 2009/72/ES – Článek 3 odst. 7 – Příloha I odst. 1 písm. a) – Zákazník v domácnosti – Smlouva o dodávkách elektřiny za pevnou cenu na dobu určitou – Smluvní pokuta za předčasné ukončení smlouvy – Vnitrostátní právní úprava omezující výši této pokuty na ‚náklady a náhradu škody, které vyplývají z obsahu smlouvy‘ “

Ve věci C-410/23 [Pielatak] [i],

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce podaná na základě článku 267 SFEU rozhodnutím Krajského soudu ve Varšavě (Sąd Okręgowy w Warszawie, Polsko) ze dne 26. května 2023, došlým Soudnímu dvoru dne 3. července 2023, v řízení

I. SA

proti

S. J.,

SOUDNÍ DVŮR (čtvrtý senát),

ve složení: I. Jarukaitis (zpravodaj), předseda senátu, N. Jääskinen, A. Arabadžev, M. Condinanzi a R. Frendo, soudci,

generální advokát: A. Rantos,

za soudní kancelář: A. Calot Escobar, vedoucí,

s přihlédnutím k písemné části řízení,

s ohledem na vyjádření, která předložili:

– za polskou vládu: B. Majczyna, jako zmocněnec,

– za Evropskou komisi: O. Beynet, M. Owsiany-Hornung a T. Scharf, jako zmocněnkyně,

* Jednací jazyk: polština.

[i] Název projednávané věci je fiktivní. Neodpovídá skutečnému jménu žádné ze zúčastněných stran.

s přihlédnutím k rozhodnutí, přijatému po vyslechnutí generálního advokáta, rozhodnout věc bez stanoviska,

vydává tento

Rozsudek

1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu čl. 2 písm. b) a c) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách (Úř. věst. 1993, L 95, s. 29; Zvl. vyd. 15/02, s. 288; oprava Úř. věst. 2016, L 303, s. 26, oprava Úř. věst. 2023, L 17, s. 100) a čl. 3 odst. 5 a 7, jakož i přílohy I odst. 1 písm. a) a e) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES (Úř. věst. 2009, L 211, s. 55).

2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi I. S. A., dodavatelem elektřiny (dále jen „dodavatel“), a S. J., provozovatelem zemědělského podniku, ve věci zaplacení smluvní pokuty, kterou je S. J. povinen uhradit z důvodu předčasného ukončení smlouvy o dodávkách elektřiny uzavřené mezi těmito stranami za pevnou cenu na dobu určitou.

Právní rámec

Unijní právo

Směrnice 93/13

3 Článek 2 směrnice 93/13 stanoví:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[…]

b) ‚spotřebitelem‘ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání;

c) ‚prodávajícím nebo poskytovatelem‘ fyzická nebo právnická osoba, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněná, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním.“

Směrnice 2009/72

4 Body 3, 7, 8, 51, 52, 54 a 57 odůvodnění směrnice 2009/72 uváděly:

„(3) Svobody, které občanům Unie zaručuje Smlouva […] lze užívat jedině na zcela otevřeném trhu, který umožňuje spotřebitelům vybírat si své dodavatele a všem dodavatelům svobodně zásobovat své zákazníky.

[…]

(7) Sdělení Komise [Evropské radě a Evropskému parlamentu] ze dne 10. ledna 2007 s názvem „Energetická politika pro Evropu“ [COM(2007) 1 final] zdůraznilo význam dotvoření vnitřního trhu s elektřinou a vytvoření rovných podmínek pro všechny elektroenergetické podniky se sídlem v [Evropském s]polečenství. […]

(8) Členské státy a národní regulační orgány by měly usnadnit přeshraniční přístup novým dodavatelům elektřiny z různých energetických zdrojů a novým výrobcům elektřiny, čímž zajistí hospodářskou soutěž a dodávky elektřiny za co nejkonkurenčnější ceny.

[…]

(51) Tato směrnice by měla zohledňovat především zájmy spotřebitelů a nejdůležitějším úkolem elektroenergetických podniků by mělo být zajištění kvality služeb. Stávající práva spotřebitelů je nezbytné posílit a zaručit a zajistit, aby zahrnovala větší transparentnost. Ochrana spotřebitele by měla zaručovat, aby z konkurenceschopného trhu měli prospěch všichni spotřebitelé ve Společenství. Práva spotřebitelů by měly vymáhat členské státy nebo, pokud tak daný členský stát stanoví, regulační orgány.

(52) Je třeba, aby spotřebitelé měli k dispozici jasné a srozumitelné informace o svých právech týkajících se energetického odvětví. […]

[…]

(54) Větší ochrana spotřebitelů je zaručena dostupností efektivních prostředků pro urovnávání sporů všem zákazníkům. […]

[…]

(57) Podpora spravedlivé hospodářské soutěže a snadného přístupu pro různé dodavatele a také zvyšování kapacity pro novou výrobu elektřiny by měly být pro členské státy nejvyšší prioritou, která spotřebitelům umožní plně využít možností, které nabízí liberalizovaný vnitřní trh s elektřinou.“

5 Článek 1 této směrnice, nadepsaný „Předmět a oblast působnosti“, stanovil:

„Tato směrnice stanoví společná pravidla pro výrobu, přenos, distribuci a dodávky elektřiny a také opatření na ochranu spotřebitele s cílem zlepšit a integrovat konkurenceschopné trhy s elektřinou ve Společenství. […]“

6 Článek 2 uvedené směrnice obsahoval následující definice:

„Pro účely této směrnice se rozumí:

[…]

7. ‚zákazníkem‘ velkoodběratel nebo konečný spotřebitel elektřiny;

[…]

9. ‚konečným spotřebitelem‘ zákazník nakupující elektřinu pro vlastní potřebu;

10. ‚zákazníkem v domácnosti' zákazník nakupující elektřinu pro vlastní spotřebu v domácnosti, kromě obchodních nebo profesionálních činností;

11. ‚zákazníkem mimo domácnost' jakákoli fyzická nebo právnická osoba nakupující elektřinu, která není určena pro její vlastní potřebu v domácnosti, včetně výrobců a velkoodběratelů;

12. ‚oprávněným zákazníkem' zákazník, který může volně nakupovat elektřinu od dodavatele dle vlastního výběru ve smyslu článku 33;

[…]"

7 Článek 3 téže směrnice, nadepsaný „Povinnosti veřejné služby a ochrana zákazníka", v odstavcích 5 a 7 stanovil:

„5. Členské státy zajistí, aby:

a) v případě, že si zákazník přeje změnit dodavatele a dodržuje přitom podmínky smlouvy, byla tato změna provedena dotčeným dodavatelem, případně dotčenými dodavateli, ve lhůtě tří týdnů, a

b) zákazníci byli oprávněni obdržet veškeré příslušné údaje o spotřebě.

Členské státy zajistí, aby práva uvedená v písmenech a) a b) byla přiznána všem zákazníkům, a to bez diskriminace z hlediska nákladů, úsilí či času.

[…]

7. Členské státy přijmou vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů, a zejména zabezpečí, aby existovaly dostatečné záruky na ochranu zranitelných zákazníků. […] Členské státy zabezpečí vysokou úroveň ochrany spotřebitele, zejména s ohledem na transparentnost týkající se smluvních podmínek, obecných informací a mechanismů řešení sporů. Členské státy zajistí, aby oprávněný zákazník byl skutečně schopen přejít snadno k jinému dodavateli. Tato opatření musí zahrnovat opatření uvedená v příloze I, alespoň pokud jde o zákazníky v domácnostech."

8 Článek 33 směrnice 2009/72, nadepsaný „Otevírání trhu a vzájemnost", v odstavci 1 upřesnil následující:

„Členské státy zajistí, aby za oprávněné zákazníky byli považováni:

[…]

c) od 1. července 2007 všichni zákazníci."

9 Článek 37 této směrnice, nadepsaný „Povinnosti a pravomoci regulačního orgánu", v odstavci 1 stanovil:

„Regulační orgán má tyto povinnosti:

[…]

l) respektovat smluvní svobodu, pokud jde o smlouvy na přerušitelné dodávky a o dlouhodobé smlouvy, jestliže jsou slučitelné s právními předpisy Společenství […] a jsou v souladu s politikami Společenství;

[…]“

10 Příloha I uvedené směrnice, nadepsaná „Opatření na ochranu spotřebitele“, v odstavci 1 stanovila:

„Aniž jsou dotčeny předpisy Společenství o ochraně spotřebitele, zejména směrnice 97/7/ES Evropského parlamentu a Rady ze dne 20. května 1997 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených na dálku [(Úř. věst. 1997, L 144, s. 19; Zvl. vyd. 15/03, s. 319)] a směrnice [93/13], měla by opatření uvedená v článku 3 zákazníkům zabezpečit, aby

a) měli právo uzavřít se svým poskytovatelem služeb v elektroenergetice smlouvu, která obsahuje:

[…]

– trvání smlouvy, podmínky, za nichž je možné služby nebo smlouvu obnovit nebo zrušit, a informaci o tom, zda je bezplatné odstoupení od smlouvy možné;

[…]

Podmínky musí být spravedlivé a dobře známé předem. V každém případě by se tyto informace měly poskytovat před uzavřením nebo potvrzením smlouvy. […]

[…]

e) jim nebyl účtován poplatek při změně dodavatele;

[…]“

11 Směrnice 2009/72 byla s účinností od 1. ledna 2021 zrušena a nahrazena směrnicí Evropského parlamentu a Rady (EU) 2019/944 ze dne 5. června 2019 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o změně směrnice 2012/27/EU (Úř. věst. 2019, L 158, s. 125) v souladu s čl. 72 prvním pododstavcem směrnice 2019/944.

Směrnice 2011/83/EU

12 Bod 17 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES (Úř. věst. 2011, L 304, s. 64) uvádí:

„Definice spotřebitele by měla zahrnovat fyzické osoby, které jednají mimo rámec své obchodní činnosti, podnikání, řemesla nebo povolání. Pokud je však v případě smluv majících dvojí účel smlouva uzavřena za účelem částečně spadajícím do rámce a částečně mimo rámec obchodní činnosti dané osoby a obchodní účel této činnosti je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu dotčené transakce, tato osoba by rovněž měla být považována za spotřebitele.“

Směrnice 2019/944

13 Bod 1 odůvodnění směrnice 2019/944 uvádí:

„Ve směrnici [2009/72] je třeba provést řadu změn. V zájmu přehlednosti by tato směrnice měla být přepracována.“

14 Článek 12 směrnice 2019/944, nadepsaný „Právo na změnu dodavatele a pravidla týkající se poplatků souvisejících se změnou dodavatele“, v odstavcích 2 a 3 stanoví:

„2. Členské státy zajistí, aby alespoň zákazníkům v domácnostech a malým podnikům nebyly účtovány žádné poplatky související se změnou dodavatele.

3. Odchylně od odstavce 2 mohou členské státy dodavatelům nebo účastníkům trhu vykonávajícím služby agregace povolit účtování poplatků za ukončení smlouvy zákazníkům, kteří z vlastní vůle ukončí smlouvu na dodávky elektřiny za pevnou cenu na dobu určitou před uplynutím sjednané doby, pokud jsou tyto poplatky součástí smlouvy, již zákazník z vlastní vůle uzavřel, a zákazník je před uzavřením smlouvy o těchto poplatcích jasně informován. Tyto poplatky musí být přiměřené a nesmějí přesáhnout přímou hospodářskou ztrátu, kterou dodavatel nebo účastník trhu vykonávající služby agregace utrpěl v důsledku vypovězení smlouvy zákazníkem, včetně nákladů na případné investice v rámci balíčku nebo na služby, které již byly zákazníkovi poskytnuty jako součást plnění smlouvy. Důkazní břemeno týkající se výše přímé hospodářské ztráty nese dodavatel nebo účastník trhu vykonávající služby agregace a přípustnost poplatků za ukončení smlouvy sleduje regulační orgán nebo jiný příslušný vnitrostátní orgán.“

Polské právo

15 Energetický zákon (ustawa – Prawo energetyczne) ze dne 10. dubna 1997 (Dz. U. částka 54, č. 348), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „energetický zákon“), v čl. 4j odst. 3a stanoví:

„Konečný spotřebitel může zasláním písemného prohlášení energetické společnosti vypovědět smlouvu uzavřenou na dobu určitou, na jejímž základě mu tato společnost dodává plynná paliva nebo energii, aniž mu tím vzniká povinnost uhradit jiné náklady a náhradu škody než ty, které vyplývají z obsahu smlouvy.“

16 Občanský zákoník (ustawa – Kodeks cywilny) ze dne 23. dubna 1964 (Dz. U. částka 16, č. 93), ve znění použitelném na spor v původním řízení (dále jen „občanský zákoník“), v čl. 483 odst. 1 stanoví:

„Smlouva může stanovit, že škoda, která vznikla v důsledku nesplnění nebo nesprávného splnění nepeněžité povinnosti, bude nahrazena zaplacením určité částky (smluvní pokuty).“

Spor v původním řízení a předběžné otázky

17 Dne 18. března 2017 uzavřeli S. J. a dodavatel smlouvu o dodávkách elektřiny (dále jen „smlouva dotčená ve věci v původním řízení“), ke které byla připojena příloha 1 a všeobecné prodejní podmínky, které byly její nedílnou součástí.

18 Článek 7 odst. 2 této smlouvy stanovil, že se uzavírá na dobu určitou do 31. prosince 2021 a že dodávky elektřiny budou zahájeny dne 1. ledna 2018. Odstavec 6 tohoto článku upřesňoval, že zejména v případě ukončení uvedené smlouvy zákazníkem před datem uvedeným v tomto odstavci 2 je zákazník povinen zaplatit smluvní pokutu v souladu se zásadami uvedenými v bodě VI odst. 1 až 3 těchto všeobecných prodejních podmínek. Podle tohoto odstavce 1 odpovídala výše této pokuty výnosu z nespotřebované elektřiny, kterou zákazník deklaroval v téže smlouvě jako „předpokládané množství energie“ pro dané místo dodávky za jednotkovou cenu 60 polských zlotých (PLN) (přibližně 14 eur) za megawatthodinu (MWh). Množství nespotřebované energie bylo vypočteno jako součet odhadované průměrné spotřeby energie za každý z měsíců následujících po ukončení smlouvy dotčené ve věci v původním řízení, které zbývají do konce období uvedeného v tomto čl. 7 odst. 2. Předpokládaná spotřeba elektřiny v odběrném místě činila 20 MWh ročně a odběrným místem elektřiny, upřesněným v příloze č. 1 této smlouvy, byl zemědělský podnik patřící S. J.

19 Dopisem ze dne 5. května 2017, doručeným dodavateli dne 8. května 2017, S. J. informoval dodavatele o tom, že odstupuje od smlouvy dotčené ve věci v původním řízení s využitím zákonného práva na odstoupení od smlouvy stanoveného pro spotřebitelské smlouvy. Kromě toho učinil prohlášení, že netrvá na právních účincích omylem uzavřené smlouvy, a tvrdil, že tato smlouva je neplatná.

20 Dopisem ze dne 22. května 2020 dodavatel sdělil, že tato prohlášení považuje za neúčinná. Vystavil výzvu k úhradě, kterou S. J. poskytl lhůtu do 7. července 2020 k zaplacení částky 4 700,22 PLN (přibližně 1 128 eur) z titulu smluvní pokuty, spolu s fakturou ze dne 5. března 2018 znějící na částku 254,33 PLN (přibližně 61 eur) a opravnou fakturou ze dne 8. ledna 2020 znějící na částku 314,90 PLN (přibližně 75 eur) za energii dodanou v období od 1. ledna 2018 do 10. ledna 2018.

21 Vzhledem k tomu, že S. J. odmítl tyto částky zaplatit, dodavatel podal žalobu k Okresnímu soudu města Varšavy (Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie, Polsko), kterou se domáhal toho, aby byla S. J. uložena povinnost mu tyto částky zaplatit. Uvedený soud tuto žalobu zamítl. Měl v první řadě za to, že S. J. nemá postavení spotřebitele, a proto nemůže zákonně odstoupit od smlouvy dotčené ve věci v původním řízení na základě právní úpravy na ochranu spotřebitele. V tomto ohledu tento soud zejména uvedl, že smlouva dotčená ve věci v původním řízení označuje jako odběrné místo zemědělský podnik patřící S. J., a že ačkoli S. J. uvedl, že nakupovaná energie byla určena i pro jeho vlastní potřebu v domácnosti, nepostačuje to k tomu, aby mohl být kvalifikován jako spotřebitel, neboť v této smlouvě je uvedeno, že je určena osobám, které nemají postavení spotřebitele. Podle uvedeného soudu totiž použití nabídky určené zákazníkům, kteří nemají postavení spotřebitele, samo o sobě dokazuje, že S. J. uzavřel smlouvu dotčenou ve věci v původním řízení jako prodávající nebo poskytovatel a že se tato smlouva přímo týkala jeho obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání, a to konkrétně jeho zemědělského podniku.

22 Tentýž soud dále použil čl. 4j odst. 3a energetického zákona, nicméně rozhodl, že návrhu na zaplacení smluvní pokuty nelze vyhovět, jelikož podle čl. 483 odst. 1 občanského zákoníku lze takovou pokutu stanovit pouze pro případ nesplnění nebo nesprávného splnění nepeněžité povinnosti, zatímco v projednávané věci je předmětem plnění kupujícího v případě prodeje energie peněžité plnění, a to zaplacení kupní ceny.

23 Kromě toho byly zamítnuty jako neopodstatněné návrhy na zaplacení spotřebované energie, neboť dodavatel žádné množství energie nedodal.

24 Dodavatel podal proti tomuto rozsudku odvolání ke Krajskému soudu ve Varšavě (Sąd Okręgowy w Warszawie, Polsko), který je předkládajícím soudem. Dovolává se zejména porušení čl. 4j odst. 3a energetického zákona a čl. 483 odst. 1 občanského zákoníku.

25 Předkládající soud uvádí, že podle tvrzení S. J. se zástupci elektroenergetického podniku dne 18. března 2017 dostavili do jeho zemědělského podniku a učinili mu nabídku na dodávky elektřiny. Na jejich radu podepsal předložené nevyplněné formuláře a na konci dubna roku 2017 obdržel kopii smlouvy dotčené ve věci v původním řízení, v níž se zaprvé údaje a přílohy lišily od údajů a příloh obsažených v nabídce, která mu byla předložena, a zadruhé byly svévolně doplněny údaje týkající se předpokládané spotřeby energie. Z tohoto důvodu vyjádřil dopisem ze dne 5. května 2017 přání odstoupit od této smlouvy.

26 V této souvislosti si předkládající soud nejprve klade otázku, zda má S. J. postavení prodávajícího nebo poskytovatele, anebo spotřebitele, a zda je tedy jeho odstoupení od smlouvy platné. V tomto ohledu mimo jiné připomíná, že Okresní soud města Varšavy (Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie) konstatoval, že smlouva dotčená ve věci v původním řízení uvádí jako příjemce dodávek „zemědělský podnik“ patřící S. J. a že uvedený soud dospěl k závěru, že S. J. nemá postavení spotřebitele, pouze na základě čl. 2 odst. 4 této smlouvy, který stanoví, že uvedená smlouva je určena osobám, které nemají toto postavení. Také připomíná, že podle polského práva je třeba zemědělce považovat za prodávajícího nebo poskytovatele, ledaže svůj zemědělský podnik řídí pro vlastní potřebu.

27 Ačkoli podle judikatury Soudního dvora musí být postavení spotřebitele, anebo prodávajícího nebo poskytovatele ve smyslu směrnice 93/13 určeno s ohledem na funkční kritérium spočívající v posouzení, zda dotčený smluvní vztah spadá do rámce činností nesouvisejících s výkonem určité profese, takové funkční rozlišení není v projednávaném případě možné, jelikož je nesporné, že předmětem smlouvy dotčené ve věci v původním řízení byl odběr energie jak pro účely dotyčného zemědělského podniku, tak pro vlastní potřebu S. J. v domácnosti. Tento soud dále uvádí, že smlouvy mající dvojí účel nejsou ve směrnici 93/13 zmíněny, a že i když bod 17 odůvodnění směrnice 2011/83 odkazuje na tento typ smlouvy, Soudní dvůr zejména v rozsudku ze dne 20. ledna 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32), stanovil pro určení, zda lze osobu, která takovou smlouvu podepsala, považovat za spotřebitele, jiná kritéria, než jsou kritéria uvedená v tomto bodě 17 odůvodnění.

28 S ohledem na tyto skutečnosti si předkládající soud klade otázku, jak má být vykládán pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, pokud je dotčená smlouva uzavřena částečně pro soukromé a částečně pro profesní účely.

29 Zadruhé předkládající soud uvedl, že s ohledem na datum uzavření smlouvy dotčené ve věci v původním řízení je pro vyřešení sporu, který mu byl předložen, relevantní směrnice 2009/72, a poté poznamenal, že možnost svobodně změnit dodavatele energie, jakož i zvláštní ochrana spotřebitele patří mezi zásady formulované v této směrnici a možnost odstoupit od smlouvy úzce souvisí se změnou dodavatele. Možnost účtovat zákazníkům poplatky v případě, že vypoví smlouvu o dodávkách energie uzavřenou na dobu určitou, je však podle názoru tohoto soudu problematická z hlediska zaručení možnosti svobodně změnit dodavatele energie.

30 Z článku 3 odst. 7 a přílohy I směrnice 2009/72 vyplývá, že zákazníkovi, který má postavení spotřebitele, nebude v případě změny dodavatele nebo odstoupení od smlouvy účtován žádný poplatek. Z článku 3 odst. 7 navíc vyplývá, že musí být zaručena možnost spotřebitele snadno

změnit dodavatele, aniž by byl diskriminován z hlediska nákladů a aniž by z toho plynoucí finanční nevýhody představovaly prostředek svévolné diskriminace vůči jiným dodavatelům, takže zákazník ve skutečnosti změnit dodavatele nemůže.

31 Nicméně čl. 4j odst. 3a energetického zákona, který stanoví možnost uložit zákazníkovi poplatky pro případ předčasného ukončení smlouvy uzavřené na dobu určitou, výjimku pro spotřebitele nezakotvuje. Vyvstává tedy otázka, zda je tento zákon v rozporu se směrnicí 2009/72, a to konkrétně s vysokou úrovní ochrany spotřebitele, která je stanovena v příloze I odst. 1 písm. a) a e) této směrnice a uvedena v bodě 51 odůvodnění této směrnice. V tomto ohledu předkládající soud zdůrazňuje, že polské právo umožňuje uložit smluvní pokuty, ale nestanoví kritérium pro jejich výpočet, zejména pokud jde o přiměřenost k nákladům, vzniklým rizikům nebo utrpěné škodě, což je v rozporu s požadavky stanovenými zejména v čl. 3 odst. 7 uvedené směrnice. V praxi by se totiž podle něj takové sankce mohly rovnat nákladům potenciálně účtovaným za dohodnuté dodávky energie, což by ve skutečnosti bránilo možnosti takové smlouvy vypovědět.

32 Za těchto okolností se Krajský soud ve Varšavě (Sąd Okręgowy w Warszawie) rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžné otázky:

„1) Vztahují se čl. 2 písm. b) a c) směrnice [93/13] a definice [pojmu] [‚]spotřebitele[‘], která je v něm uvedena, jakož i bod 17 odůvodnění směrnice [2011/83] i na zemědělce, který uzavře smlouvu o odběru elektřiny jak pro zemědělský podnik, tak i pro vlastní potřebu v domácnosti?

2) Musí být čl. 3 odst. 5 a 7, bod 51 odůvodnění, jakož i příloha I odst. 1 písm. a) a e) směrnice [2009/72], které stanoví, že v případě odstoupení od smlouvy o dodávkách elektřiny nelze spotřebitelům účtovat žádné poplatky, vykládány v tom smyslu, že brání možnosti uložit odběrateli energie, který má postavení spotřebitele, smluvní pokutu v případě ukončení smlouvy o dodávkách elektřiny uzavřené na dobu určitou [(čl. 4j odst. 3a energetického zákona)]?“

K předběžným otázkám

K první otázce

33 Je třeba předeslat, že ačkoli předkládající soud ve znění své první otázky odkazuje nejen na čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, který definuje pojem „spotřebitel“ ve smyslu této směrnice, ale také na písm. c) téhož článku, který definuje pojem „prodávající nebo poskytovatel“ ve smyslu uvedené směrnice, z tohoto znění, jakož i z odůvodnění žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce rovněž vyplývá, že tento soud žádá o výklad pouze tohoto pojmu „spotřebitel“.

34 Za těchto podmínek je třeba mít za to, že podstatou první otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 ve spojení s bodem 17 odůvodnění směrnice 2011/83 musí být vykládán v tom smyslu, že se pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení vztahuje na zemědělce, který uzavře smlouvu o odběru elektřiny, která je určena jak pro jeho zemědělský podnik, tak pro jeho vlastní potřebu v domácnosti.

35 V souladu s čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 je „spotřebitelem“ fyzická osoba, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely, které nespadají do rámce její obchodní nebo výrobní činnosti nebo povolání.

36 V tomto ohledu Soudní dvůr opakovaně rozhodl, že pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto čl. 2 písm. b) má objektivní povahu a je nezávislý na konkrétních znalostech, které dotyčná osoba může mít, nebo na informacích, které má tato osoba skutečně k dispozici. Postavení uvedené osoby jako „spotřebitele“ tak musí být určeno s ohledem na funkční kritérium spočívající v posouzení, zda dotčený smluvní vztah spadá do rámce činností nesouvisejících s výkonem určité profese. [v tomto smyslu viz usnesení ze dne 19. listopadu 2015, Tarcău, C-74/15, EU:C:2015:772, bod 27, a rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, bod 30, jakož i citovaná judikatura].

37 Pokud jde o otázku, zda a v případě kladné odpovědi, v jakých případech se na osobu, která uzavřela smlouvu mající dvojí účel, a sice smlouvu týkající se zboží nebo služby určené k účelu, jenž částečně spadá do rámce její podnikatelské činnosti, a tedy stojí mimo tuto činnost pouze částečně, může nicméně vztahovat pojem „spotřebitel“ ve smyslu uvedeného čl. 2 písm. b), Soudní dvůr již uvedl, že i když to samotné znění tohoto ustanovení neumožňuje určit, kontext uvedeného ustanovení nevylučuje, že v určitých případech může být fyzická osoba, která takovou smlouvu uzavírá, kvalifikována jako „spotřebitel“ ve smyslu téhož ustanovení [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, body 31 až 39].

38 V tomto ohledu Soudní dvůr rozhodl, že k zajištění dodržování cílů sledovaných unijním normotvůrcem v oblasti spotřebitelských smluv, jakož i soudržnosti unijního práva je třeba zejména zohlednit pojem „spotřebitel“ uvedený v bodě 17 odůvodnění směrnice 2011/83, který vysvětluje vůli unijního normotvůrce, pokud jde o definici pojmu „spotřebitel“ v případě smluv majících dvojí účel, a z něhož vyplývá, že pokud je smlouva uzavřena za účelem pouze částečně spadajícím do rámce podnikatelské činnosti zúčastněné osoby a podnikatelský účel je natolik okrajový, že nepřevažuje v celkovém kontextu této smlouvy, tato osoba by měla být považována za spotřebitele [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, body 40 až 45].

39 Soudní dvůr kromě toho připomněl, že kogentní povaha ustanovení obsažených ve směrnici 93/13 a zvláštní požadavky na ochranu spotřebitele vyžadují široký výklad pojmu „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) této směrnice, aby byl zajištěn užitečný účinek této směrnice [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, bod 46].

40 V této souvislosti Soudní dvůr rovněž zdůraznil, že jelikož cílem čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 je chránit spotřebitele v případě zneužívajících smluvních ujednání, restriktivní výklad pojmu „spotřebitel“ podaný v rozsudku ze dne 20. ledna 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32) pro účely určení působnosti odchylných pravidel o příslušnosti stanovených v článcích 13 až 15 Úmluvy ze dne 27. září 1968 o soudní příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 1972, L 299, s. 32) ve znění pozdějších úmluv o přistoupení nových členských států k této úmluvě nelze v případě smlouvy mající dvojí účel použít obdobně na pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 [rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, bod 51].

41 S ohledem na tyto skutečnosti Soudní dvůr rozhodl, že čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 musí být vykládán v tom smyslu, že se pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení vztahuje na osobu, která uzavřela smlouvu o úvěru určeném k účelu částečně spadajícímu do rámce a částečně mimo rámec její podnikatelské činnosti, společně s jiným úvěrovaným, jenž nejednal v rámci

podnikatelské činnosti, pokud je podnikatelský účel natolik omezený, že v celkovém kontextu této smlouvy nepřevažuje [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, bod 53].

42 Z výše uvedeného vyplývá, že za účelem určení, fyzická osoba, která uzavírá smlouvu mající dvojí účel, na niž se vztahuje směrnice 93/13, jedná pro účely, které nespadají do rámce její podnikatelské činnosti, a vztahuje se na ni tedy pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) směrnice 93/13, je třeba zkoumat, zda je podnikatelský účel této smlouvy natolik omezený, že v celkovém kontextu této smlouvy nepřevažuje.

43 Podle ustálené judikatury vnitrostátnímu soudu, kterému byl předložen spor týkající se smlouvy, jež může spadat do oblasti působnosti směrnice 93/13, přísluší s ohledem na veškeré důkazy, a zejména podmínky této smlouvy ověřit, zda lze dotyčnou osobu kvalifikovat jako „spotřebitele“ ve smyslu této směrnice. Za tímto účelem musí vnitrostátní soud zohlednit všechny okolnosti projednávané věci, a zejména povahu zboží nebo služeb, které jsou předmětem dotčené smlouvy, umožňující prokázat, za jakým účelem byly toto zboží nebo služba pořízeny [rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, bod 55 a citovaná judikatura].

44 Totéž platí, jedná-li se o smlouvu mající dvojí účel, pro účely posouzení zaprvé rozsahu každé z těchto dvou částí takové smlouvy v jejím celkovém kontextu a zadruhé převažujícího účelu této smlouvy. Pokud se tedy jedná o smlouvu mající dvojí účel, přísluší vnitrostátnímu soudu, aby přezkoumal všechny okolnosti dotčené smlouvy a na základě objektivních důkazů, které má k dispozici, posoudil, do jaké míry podnikatelský či nepodnikatelský účel této smlouvy převažuje v jejím celkovém kontextu [obdobně viz rozsudek ze dne 8. června 2023, YYY. (Pojem „spotřebitel“), C-570/21, EU:C:2023:456, body 56 až 58].

45 I když je tedy třeba vzít v úvahu ujednání dané smlouvy, nemohou sama o sobě postačovat k určení toho, zda dotyčná fyzická osoba uzavřením takové smlouvy mající dvojí účel jednala za účelem, který nespadá do rámce její podnikatelské činnosti. Nicméně s ohledem na předmět smlouvy dotčené ve věci v původním řízení, která se týká odběru elektřiny, je třeba upřesnit, že odhad roční spotřeby elektřiny, který strany očekávají vysoký, může nasvědčovat tomu, že převažuje podnikatelský účel, zatímco odhad nízké spotřeby může naznačovat, že převažuje účel pro vlastní potřebu v domácnosti.

46 S ohledem na výše uvedené úvahy je třeba na první otázku odpovědět tak, že čl. 2 písm. b) směrnice 93/13 ve spojení s bodem 17 odůvodnění směrnice 2011/83 musí být vykládán v tom smyslu, že se pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení vztahuje na zemědělce, který uzavře smlouvu o odběru elektřiny, která je určena jak pro jeho zemědělský podnik, tak pro jeho vlastní potřebu v domácnosti, pokud je podnikatelský účel této smlouvy natolik omezený, že v celkovém kontextu uvedené smlouvy nepřevažuje.

K druhé otázce

47 Nejprve je třeba předeslat, že z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nevyplývá, v čem je výklad čl. 3 odst. 5 směrnice 2009/72, kterého se týká znění druhé otázky, relevantní pro účely vyřešení sporu v původním řízení. Podle tohoto čl. 3 odst. 5 písm. a) a b) členské státy musí zajistit, aby v případě, že si zákazník přeje změnit dodavatele a dodržuje přitom podmínky smlouvy, byla tato

změna provedena dotčeným dodavatelem, případně dotčenými dodavateli, ve lhůtě tří týdnů a aby zákazníci byli oprávněni obdržet veškeré příslušné údaje o spotřebě, přičemž tato práva musí být přiznána všem zákazníkům bez diskriminace z hlediska nákladů, úsilí či času.

48 Z této žádosti přitom vyplývá, že smlouva dotčená ve věci v původním řízení byla ukončena ještě před tím, než nabyla účinnosti a než byla na jejím základě dodána jakákoli elektřina. Za těchto okolností a vzhledem k neexistenci jakéhokoli vysvětlení ze strany předkládajícího soudu v tomto ohledu nic nenaznačuje, jak se spor v původním řízení týká hypotézy změny dodavatele. Stejně tak nic nenasvědčuje tomu, že by se tento spor týkal sdělování údajů o spotřebě dodavatelem. Kromě toho právo snadno změnit dodavatele, které podle čl. 2 bodu 12 směrnice 2009/72 ve spojení s článkem 33 této směrnice svědčí od 1. července 2007 všem zákazníkům ve smyslu čl. 2 bodu 7 této směrnice, který je ustanovením, v souvislosti s nímž předkládající soud vyjadřuje pochybnosti odůvodňující jeho druhou otázku, je konkrétně upraveno v ustanovení čl. 3 odst. 7 uvedené směrnice, které je rovněž předmětem této otázky.

49 Ani požadovaný výklad přílohy I odst. 1 písm. e) směrnice 2009/72, který je rovněž zmíněn ve znění druhé otázky, se nejeví jako nezbytný pro účely vyřešení sporu v původním řízení. Toto ustanovení se totiž týká hypotézy změny dodavatele elektřiny, zatímco jak bylo konstatováno v předchozím bodě tohoto rozsudku, z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nevyplývá, v čem se tento spor týká takové hypotézy.

50 Dále je třeba připomenout, že pojem „spotřebitel“ použitý předkládajícím soudem ve znění druhé otázky není směrnicí 2009/72 definován, ale že Soudní dvůr již konstatoval, že vzhledem k tomu, že v daném ustanovení této směrnice není uvedeno jinak, má tento výraz v této směrnici široký význam a zahrnuje v zásadě každého „konečného spotřebitele“ ve smyslu čl. 2 bodu 9 uvedené směrnice, tedy jak „zákazníky v domácnostech“ ve smyslu tohoto čl. 2 bodu 10, tak „zákazníky mimo domácnost“ ve smyslu uvedeného čl. 2 bodu 11 [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 35].

51 Z žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce nicméně vyplývá, že podstatou otázek položených předkládajícím soudem je rozsah opatření stanoveného v příloze I bodu 1 písm. a) páté odrážce směrnice 2009/72. Jak vyplývá z čl. 3 odst. 7 poslední věty této směrnice, tato příloha I se přitom konkrétně týká „zákazníků v domácnostech“ ve smyslu čl. 2 bodu 10 uvedené směrnice.

52 Konečně ze spisu, který má Soudní dvůr k dispozici, vyplývá, že smlouva dotčená ve věci v původním řízení byla uzavřena nejen na dobu určitou, ale rovněž za pevnou cenu po celou dobu trvání této smlouvy.

53 S ohledem na tyto skutečnosti je třeba mít za to, že podstatou druhé otázky předkládajícího soudu je, zda čl. 3 odst. 7 a příloha I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72 ve spojení s bodem 51 odůvodnění této směrnice musí být vykládány v tom smyslu, že brání vnitrostátní právní úpravě, která umožňuje, aby byla zákazníkovi v domácnosti uložena smluvní pokuta, pokud předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu.

54 Pro účely výkladu ustanovení unijního práva je třeba vzít v úvahu nejen jeho znění, ale i jeho kontext a cíle sledované právní úpravou, jejíž je součástí [rozsudky ze dne 7. června 2005, VEMW a další, C-17/03, EU:C:2005:362, bod 41, jakož i ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 32].

55 Pokud jde zaprvé o znění ustanovení, jejichž výklad je požadován, je třeba připomenout, že čl. 3 odst. 7 směrnice 2009/72 stanoví, že členské státy přijmou vhodná opatření na ochranu konečných spotřebitelů, zabezpečí vysokou úroveň ochrany spotřebitele, zejména s ohledem na transparentnost smluvních podmínek, obecné informace a mechanismy řešení sporů, a zajistí, aby oprávněný zákazník byl skutečně schopen přejít snadno k jinému dodavateli. Toto ustanovení dále stanoví, že zmíněná opatření musí zahrnovat opatření uvedená v příloze I této směrnice, alespoň pokud jde o zákazníky v domácnostech.

56 Jak vyplývá z páté odrážky této přílohy I odst. 1 písm. a), tato opatření zahrnují opatření, jejichž cílem je zajistit, aby zákazníci měli právo uzavřít smlouvu se svým dodavatelem elektřiny, která obsahuje zejména „informaci o tom, zda je možné bezplatné ukončení smlouvy“.

57 Ze srovnání různých jazykových verzí směrnice 2009/72 však vyplývá, že pouze ve francouzské verzi toto ustanovení uvádí, že přinejmenším pokud jde o zákazníky v domácnostech, musí členské státy přijmout opatření k zajištění toho, aby smlouva, kterou zákazníci uzavírají se svým dodavatelem elektřiny, stanovila jejich právo na bezplatné ukončení smlouvy. Ve všech ostatních jazykových verzích této směrnice totiž uvedené ustanovení v podstatě pouze uvádí, že přinejmenším pokud jde o zákazníky v domácnostech, musí členské státy přijmout opatření k zajištění toho, aby zákazníci měli právo uzavřít smlouvu se svým dodavatelem elektřiny, v níž je uvedeno, zda je možné tuto smlouvu bezplatně vypovědět.

58 Podle ustálené judikatury však nemůže formulace použitá v jedné z jazykových verzí ustanovení unijního práva sloužit jako jediný základ pro výklad tohoto ustanovení ani jí nemůže být v tomto ohledu přiznána přednostní povaha oproti jiným jazykovým verzím. Nezbytnost jednotného použití, a tím i jednotného výkladu aktu Evropské unie totiž vylučuje, aby byl posuzován izolovaně v jedné ze svých jazykových verzí, ale vyžaduje, aby byl vykládán podle celkové systematiky a účelu právní úpravy, jejíž je součástí (rozsudek ze dne 30. června 2022, Allianz Elementar Versicherung, C-652/20, EU:C:2022:514, bod 36 a citovaná judikatura).

59 Kromě toho je třeba připomenout, že poslední pododstavec přílohy I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72 upřesňuje, že smluvní podmínky musí být spravedlivé a dobře známé předem a že v každém případě by se informace uvedené v tomto ustanovení měly poskytovat před uzavřením nebo potvrzením smlouvy.

60 Na základě těchto skutečností lze usuzovat, že ze znění čl. 3 odst. 7 a přílohy I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72 vyplývá, že přinejmenším pokud jde o zákazníky v domácnostech, musí členské státy přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby tito zákazníci, pokud si to přejí, byli skutečně schopni přejít snadno k jinému dodavateli. Navíc musí přijmout opatření nezbytná k zajištění toho, aby smluvní ujednání byla spravedlivá, byla formulována jasně a sdělena předem, aby zákazník mohl pochopit jejich dosah před podpisem smlouvy, a aby byla sjednána svobodně a s plnou informovaností, čímž bude splněna podmínka transparentnosti, kterou toto znění ukládá, a aby existoval mechanismus řešení sporů, které by mohly vzniknout mezi těmito zákazníky a jejich dodavatelem elektřiny.

61 Naproti tomu znění těchto ustanovení neumožňuje určit, zda tato ustanovení vylučují možnost, aby členské státy ve svých vnitrostátních právních předpisech stanovily, že zákazníkovi v domácnosti může být uložena smluvní pokuta, pokud předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu.

62 V tomto ohledu je třeba zejména uvést, že skutečnost, že vnitrostátní právní úprava umožňuje, aby taková smlouva stanovila, že smluvní pokuta bude zaplacena v případě předčasného ukončení smlouvy zákazníkem, nutně nebrání tomu, aby byl tento zákazník skutečně schopen snadno přejít k jinému dodavateli, jak vyplývá ze znění čl. 3 odst. 7 směrnice 2009/72, pokud tato právní úprava obsahuje nástroje umožňující zajistit dodržení podmínek uvedených v bodě 60 tohoto rozsudku, a zejména přezkoumat výši takové pokuty [obdobně viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 37]. Ve skutečnosti je tím, co může zabránit takové změně, spíše tato částka než samotná existence takové pokuty.

63 Pokud jde zadruhé o kontext čl. 3 odst. 7 a přílohy I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72, je třeba nejprve uvést, že čl. 3 odst. 5 této směrnice upřesňuje, že změny dodavatele se provádějí v souladu s podmínkami smlouvy. V tomtéž smyslu ukládá čl. 37 odst. 1 písm. l) uvedené směrnice regulačním orgánům povinnost respektovat smluvní svobodu, pokud jde o smlouvy na přerušitelné dodávky a o dlouhodobé smlouvy, jestliže jsou slučitelné s unijními právními předpisy a jsou v souladu s politikami Unie.

64 Dále je pravda, že podle přílohy I odst. 1 písm. e) směrnice 2009/72 ve spojení s čl. 3 odst. 7 této směrnice musí členské státy, přinejmenším pokud jde o zákazníky v domácnostech, přijmout opatření k zajištění toho, aby těmto zákazníkům „nebyl účtován poplatek při změně dodavatele“. Z toho však nelze vyvodit, že směrnice 2009/72 v zásadě brání tomu, aby byla v případě předčasného ukončení smlouvy o dodávkách elektřiny uzavřené na dobu určitou a za pevnou cenu zákazníkem v domácnosti uložena smluvní pokuta.

65 Hypotéza, že příloha I odst. 1 písm. e) směrnice 2009/72 implikuje, že i když zákazník v domácnosti předčasně vypoví smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu, nemůže mu být nikdy uložena smluvní pokuta, by totiž byla v rozporu se zněním této páté odrážky přílohy I odst. 1 písm. a) ve většině jazykových verzí tohoto ustanovení a v závislosti na zvolené jazykové verzi by posledně uvedené ustanovení bylo zbaveno jakéhokoli užitečného účinku, nebo by způsobilo rozpor se směrnicí 2009/72.

66 Pokud lze přitom ustanovení unijního práva vykládat několika způsoby, je třeba upřednostnit takový výklad, kterým se zachová jeho užitečný účinek (rozsudky ze dne 24. února 2000, Komise v. Francie, C-434/97, EU:C:2000:98, bod 21, a ze dne 23. listopadu 2023, EVN Business Service a další, C-480/22, EU:C:2023:918, bod 37, jakož i citovaná judikatura). Navíc podle obecné výkladové zásady musí být ustanovení vykládáno v co největším možném rozsahu způsobem, který nezpochybní jeho platnost (rozsudky ze dne 4. října 2001, Itálie v. Komise, C-403/99, EU:C:2001:507, bod 37, jakož i ze dne 21. září 2023, Stappert Deutschland, C-210/22, EU:C:2023:693, bod 47 a citovaná judikatura).

67 Je tedy třeba mít za to, že případné poplatky za změnu dodavatele uvedené v příloze I odst. 1 písm. e) směrnice 2009/72 se liší od poplatků spojených s ukončením smlouvy, které jsou uvedeny v písmeni a) tohoto ustanovení, a že tato příloha I odst. 1 písm. e) v zásadě nevylučuje, aby si členské státy ponechaly možnost stanovit ve svých vnitrostátních právních předpisech, že zákazníkovi v domácnosti může být uložena smluvní pokuta, pokud předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu.

68 Ostatně právě v tomto smyslu se unijní normotvůrce výslovně vyjádřil, když přijal směrnici 2019/944, která je podle bodu 1 jejího odůvodnění přepracovaným zněním směrnice 2009/72 a která tuto posledně uvedenou směrnici od 1. ledna 2021 nahrazuje, jak jednoznačně vyplývá z čl. 12 odst. 2 a 3 směrnice 2019/944.

69 Konečně bod 51 odůvodnění směrnice 2009/72 pouze uvádí, zaprvé, že tato směrnice by měla zohledňovat především zájmy spotřebitelů a že nejdůležitějším úkolem elektroenergetických podniků by mělo být zajištění kvality služeb; zadruhé, že stávající práva spotřebitelů je nezbytné posílit a zaručit a zajistit, aby zahrnovala větší transparentnost; zatřetí, že ochrana spotřebitele by měla zaručovat, aby z konkurenceschopného trhu měli prospěch všichni spotřebitelé, a začtvrté, že práva spotřebitelů by měly vymáhat členské státy nebo, pokud tak daný členský stát stanoví, regulační orgány. Tento bod odůvodnění tak neobsahuje žádný údaj, který by v zásadě zbavoval členské státy možnosti stanovit ve svých vnitrostátních právních předpisech, že smluvní pokuta může být uložena zákazníkovi v domácnosti, pokud předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu.

70 Naproti tomu bod 52 odůvodnění této směrnice uvádí, že spotřebitelé by měli mít k dispozici jasné a srozumitelné informace o svých právech týkajících se energetického odvětví a v bodě 54 odůvodnění uvedené směrnice se upřesňuje, že prostředky pro urovnávání sporů, které musí být stanoveny podle čl. 3 odst. 7 uvedené směrnice, musí být dostupné všem spotřebitelům.

71 Je tedy nutno konstatovat, že z kontextu, do něhož je zasazen čl. 3 odst. 7 a příloha I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72, nevyplývá, že by tato ustanovení v zásadě bránila vnitrostátní právní úpravě umožňující, aby byla zákazníkovi v domácnosti uložena smluvní pokuta, pokud předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu. Z tohoto kontextu naproti tomu v podstatě vyplývá, že taková vnitrostátní právní úprava musí – jak vyplývá již ze znění ustanovení, jejichž výklad je požadován – zajistit, aby zákazníci, a to zejména zákazníci v domácnosti měli právo zvolit si dodavatele a aby byli jasně a srozumitelně informováni o svých právech a mohli se jich domáhat prostřednictvím mechanismu řešení sporů [obdobně viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 44].

72 Pokud jde na třetím místě o cíle sledované směrnicí 2009/72, Soudní dvůr již uvedl, že podle jejího článku 1 je účelem této směrnice stanovit společná pravidla pro výrobu, přenos, distribuci a dodávky elektřiny, jakož i opatření na ochranu spotřebitele s cílem zlepšit a integrovat konkurenceschopné trhy s elektřinou v Unii. V tomto rámci – a jak vyplývá z bodů 3, 7 a 8 odůvodnění uvedené směrnice – je jejím cílem zejména vytvořit plně otevřený a konkurenceschopný vnitřní trh s elektřinou, který umožňuje všem spotřebitelům vybírat si dodavatele a všem dodavatelům svobodně zásobovat své zákazníky, posílit konkurenceschopnost na vnitřním trhu, zabezpečit dodávky elektřiny za co nejkonkurenceschopnější ceny a vytvořit rovné podmínky na tomto trhu, aby mohl být dotvořen vnitřní trh s elektřinou [rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 45 a citovaná judikatura].

73 V tomto ohledu je třeba připomenout, že Soudní dvůr již rovněž konstatoval, že smlouvy na dodávky elektřiny na dobu určitou a za pevnou cenu mohou zajišťovat ochranu zákazníků tím, že jim zaručují nízkou a stabilní cenu elektřiny a poskytují spotřebitelům jistotu, že náklady, které budou muset nést, se po celou dobu trvání smlouvy nebudou měnit. Nicméně je možné, že dotyčný dodavatel elektřiny vynaložil v zájmu splnění svých závazků vyplývajících z takových smluv zvláštní náklady, které pro něj mohly ve srovnání se smlouvou na dobu neurčitou a bez pevné ceny znamenat dodatečné náklady, zejména za účelem ochrany před kolísáním nákladů na velkoobchodním trhu. Možnost dovolit uložení smluvní pokuty zákazníkovi při předčasném ukončení tohoto typu smlouvy na dobu určitou a za pevnou cenu tak může umožnit dodavateli kompenzovat zvláštní náklady, které mu v důsledku tohoto typu smlouvy vznikají, a zároveň se vyhnout tomu, aby musel přenést finanční riziko spojené s tímto typem smlouvy na všechny své

zákazníky, což by pro ně mohlo mít za následek vyšší ceny elektřiny a v konečném důsledku by to bylo v rozporu s cílem zajistit co nejnižší ceny pro spotřebitele [rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 47].

74 Soudní dvůr však dodal, že je třeba rovněž zohlednit cíl obecného zájmu sledovaný směrnicí 2009/72, kterým je dotvoření vnitřního trhu s elektřinou, jakož i specifičtější cíle uvedené v bodech 51 a 57 odůvodnění této směrnice, a sice zajistit spotřebitelům konkurenceschopný a liberalizovaný trh. Soudní dvůr tedy konstatoval, že dosažení těchto cílů by bylo ohroženo, pokud by vnitrostátní právní úprava umožňovala ukládání smluvních pokut v nepoměru k nákladům, které vznikly v souvislosti se smlouvou, ale které nebyly z důvodu jejího předčasného ukončení zcela umořeny. Takové pokuty by totiž mohly dotyčné zákazníky uměle odrazovat od předčasného ukončení smlouvy na dodávky elektřiny na dobu určitou a za pevnou cenu zejména za účelem změny dodavatele, a bránit jim tak v plném využívání konkurenceschopného a liberalizovaného vnitřního trhu s elektřinou [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 48].

75 Tyto úvahy, které Soudní dvůr uvedl ve věci týkající se předčasného ukončení smlouvy o dodávkách elektřiny za pevnou cenu na dobu určitou zákazníkem mimo domácnost, lze přitom přenést na smlouvu téže povahy uzavřenou se zákazníkem v domácnosti, jelikož směrnice 2009/72 – pokud jde o cíle připomenuté v bodech 72 až 74 tohoto rozsudku – nerozlišuje v závislosti na postavení dotyčného spotřebitele.

76 Cíle směrnice 2009/72 tedy naznačují, že členské státy musí mít v zásadě možnost ve vnitrostátních právních předpisech stanovit, že zákazníkovi v domácnosti může být uložena smluvní pokuta, pokud předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou a za pevnou cenu, jsou-li splněny obecné podmínky vyplývající z této směrnice, které se týkají zejména nezbytného informování tohoto zákazníka a existence mechanismu řešení sporů.

77 Vzhledem k tomu, že druhá otázka se podle údajů uvedených předkládajícím soudem týká vnitrostátní právní úpravy, která sice umožňuje ukládat smluvní pokuty, avšak nestanoví kritérium pro jejich výpočet, zejména pokud jde o přiměřenost k nákladům, k vzniklým rizikům nebo k vzniklé škodě, je třeba ještě upřesnit, že i když směrnice 2009/72 tuto otázku nijak neupravuje, členské státy musí v souladu s ustálenou judikaturou vykonávat své pravomoci v souladu s unijním právem, a nesmí tedy ohrozit užitečný účinek směrnice 2009/72 [rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 50 a citovaná judikatura].

78 Užitečný účinek směrnice 2009/72 by přitom byl ohrožen, kdyby v rámci mechanismu řešení sporů, který jsou členské státy povinny zavést na základě této směrnice ve prospěch spotřebitelů elektřiny, nemohl správní nebo soudní orgán, jemuž by byla věc předložena, posoudit výši takové smluvní pokuty, jako je pokuta dotčená ve věci v původním řízení, a případně rozhodnout o jejím snížení, či dokonce zrušení, pokud by se ukázalo, že výše smluvní pokuty je s ohledem na všechny okolnosti projednávané věci nepřiměřená ve vztahu k nákladům, které vznikly v souvislosti s takovou smlouvou, jako je smlouva dotčená ve věci v původním řízení, ale které nebyly z důvodu jejího předčasného ukončení zcela umořeny, takže by smluvní pokuta v praxi znamenala, že by právo konečného spotřebitele vybrat si svobodně dodavatele bylo zbaveno své podstaty, a vedla by k ohrožení cílů uvedené směrnice připomenutých v bodech 72 a 74 tohoto rozsudku [obdobně viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 51].

79 I když uvedené posouzení přiměřenosti výše takové smluvní pokuty přísluší pouze vnitrostátnímu orgánu, kterému byl případný spor předložen, je nicméně třeba za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu uvést, že pro účely uvedeného posouzení lze zohlednit zejména původní dobu trvání dotčené smlouvy, délku doby zbývající do konce této doby v okamžiku jejího ukončení, množství elektřiny, která byla nakoupena za účelem plnění této smlouvy, kterou ale zákazník nakonec nespotřebuje, jakož i prostředky, které má k dispozici přiměřeně pečlivý dodavatel k omezení případných hospodářských ztrát, které mu mohou vzniknout v důsledku tohoto předčasného ukončení smlouvy [obdobně viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 52].

80 Z výše uvedeného vyplývá, že čl. 3 odst. 7 a příloha I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72 ve spojení s bodem 51 odůvodnění této směrnice, nebrání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená ve věci v původním řízení, pokud taková právní úprava zaručuje, že smluvní pokuta, která může být na jejím základě stanovena, bude spravedlivá, jasná, sdělená předem a sjednaná svobodně, a že existuje možnost domáhat se nápravy ve správním nebo soudním řízení, v jehož rámci může orgán, jemuž je věc předložena, posoudit přiměřenost této pokuty s ohledem na všechny okolnosti projednávané věci a případně rozhodnout o jejím snížení nebo zrušení [obdobně viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 55].

81 Za účelem poskytnutí užitečné odpovědi předkládajícímu soudu je třeba ještě upřesnit, že s ohledem na tento výklad je irelevantní, zda je v rámci sporu v původním řízení S. J. kvalifikován jako „zákazník v domácnosti“ ve smyslu čl. 2 bodu 10 směrnice 2009/72, nebo jako zákazník „mimo domácnost“ ve smyslu čl. 2 bodu 11 této směrnice, jelikož obdobný výklad platí pro případ předčasného ukončení smlouvy o dodávkách elektřiny uzavřené na dobu určitou za pevnou cenu zákazníkem mimo domácnost [v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 11. ledna 2024, G (Poplatky za předčasné ukončení smlouvy), C-371/22, EU:C:2024:21, bod 55].

82 V souladu s přílohou I odst. 1 směrnice 2009/72 však uvedeným výkladem nejsou dotčena práva, která by takovému zákazníkovi, jako je S. J., mohla případně vyplývat z unijní právní úpravy na ochranu spotřebitele, a to zejména ze směrnice 93/13, pokud by zákazník kromě toho spadal pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) této posledně uvedené směrnice.

83 S ohledem na všechny výše uvedené úvahy je třeba na druhou otázku odpovědět tak, že čl. 3 odst. 7 a příloha I odst. 1 písm. a) směrnice 2009/72 ve spojení s bodem 51 odůvodnění této směrnice musí být vykládány v tom smyslu, že nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle níž je zákazník v domácnosti v případě, že předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu, povinen zaplatit smluvní pokutu stanovenou ve smlouvě, a to za předpokladu, že uvedená právní úprava zaprvé zaručuje, že taková smluvní pokuta bude spravedlivá, jasná, předem sdělená a svobodně sjednaná, a zadruhé stanoví možnost domáhat se nápravy ve správním nebo soudním řízení, v jehož rámci může orgán, jemuž je věc předložena, posoudit přiměřenost této pokuty s ohledem na všechny okolnosti projednávané věci a případně rozhodnout o jejím snížení nebo zrušení. Tímto výkladem nejsou dotčena práva, která by takovému zákazníkovi mohla případně vyplývat z unijní právní úpravy na ochranu spotřebitele, a to zejména ze směrnice 93/13, pokud by tento zákazník kromě toho spadal pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) této naposled uvedené směrnice.

K nákladům řízení

84 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (čtvrtý senát) rozhodl takto:

1) **Článek 2 písm. b) směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o zneužívajících ujednáních ve spotřebitelských smlouvách ve spojení s bodem 17 odůvodnění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES**

   musí být vykládán v tomto smyslu, že

   pojem „spotřebitel“ ve smyslu tohoto ustanovení se vztahuje na zemědělce, který uzavře smlouvu o odběru elektřiny, která je určena jak pro jeho zemědělský podnik, tak pro jeho vlastní potřebu v domácnosti, pokud je podnikatelský účel této smlouvy natolik omezený, že v celkovém kontextu uvedené smlouvy nepřevažuje.

2) **Článek 3 odst. 7 a příloha I odst. 1 písm. a) směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/72/ES ze dne 13. července 2009 o společných pravidlech pro vnitřní trh s elektřinou a o zrušení směrnice 2003/54/ES ve spojení s bodem 51 odůvodnění směrnice 2009/72**

   musí být vykládány v tom smyslu, že

   nebrání vnitrostátní právní úpravě, podle níž je zákazník v domácnosti v případě, že předčasně ukončí smlouvu o dodávkách elektřiny uzavřenou na dobu určitou za pevnou cenu, povinen zaplatit smluvní pokutu stanovenou ve smlouvě, a to za předpokladu, že uvedená právní úprava zaprvé zaručuje, že taková smluvní pokuta bude spravedlivá, jasná, předem sdělená a svobodně sjednaná, a zadruhé stanoví možnost domáhat se nápravy ve správním nebo soudním řízení, v jehož rámci může orgán, jemuž je věc předložena, posoudit přiměřenost této pokuty s ohledem na všechny okolnosti projednávané věci a případně rozhodnout o jejím snížení nebo zrušení. Tímto výkladem nejsou dotčena práva, která by takovému zákazníkovi mohla případně vyplývat z unijní právní úpravy na ochranu spotřebitele, a to zejména ze směrnice 93/13, pokud by tento zákazník kromě toho spadal pod pojem „spotřebitel“ ve smyslu čl. 2 písm. b) této naposled uvedené směrnice.

Podpisy